

Govor Andrije Štampara prigodom preuzimanja nagrade Leona Bernarda

Gospodine predsjedniče i gospodo delegati!

Za mene je velika čast i priznanje za moj rad, što ste mi dodijelili odlikovanje Leona Bernarda. Prvi put sam sreo Leona Bernarda na zasjedanjima Zdravstvene organizacije Lige naroda, kad je odlučeno, da pored obaveza, koje je propisivao statut, glavni cilj ove organizacije treba biti proučavanje najvažnijih zdravstvenih problema vremena. Leon Bernard je bio uopće jedan od najistaknutijih pionira napredne misli u medicini. On je zastupao koncepciju takve medicine, koja bi trebala služiti narodu i biti njemu potpuno na raspolaganju, medicine, osnovane na socijalnim principima. Uspomena na Leona Bernarda ostala je živa u mom sjećanju od onog doba sve do danas.

Ovom bih se prilikom želio, međutim, sjetiti i onih, kojima je prije mene podijeljeno odlikovanje, koje je ustanovljeno na sjećanje na Leona Bernarda. Prije svega tu je pokojni dr. Sawyer, koji je mnogo učinio na širenju i učvršćenju nacionalnih zdravstvenih organizacija širom čitavog svijeta, a isto tako na polju sprečavanja zaraznih bolesti. Svi se mi nadalje sjećamo Rene Sanda, koji nas je prije dvije godine zauvijek ostavio, ali kojeg ćemo se uvijek sjećati zbog njegova neumornog socijalnog rada i kao autora niza značajnih djela, u kojima je objasnio tijesnu povezanost socijalno-ekonomskih faktora i zdravlja. On nam je dao i bogat prilog povijesnih studija razvoja socijalno-medicinskih pogleda i socijalne medicine od starih vremena. Želio bih također evocirati uspomenu na prof. Winslowa, mog starog prijatelja iz vremena Lige naroda, koji me se duboko dojmio svojim naprednim mislima i borbom za prihvaćanje socijalnih pogleda u medicini, što ih je on tako hrabro propagirao na raznim sjednicama. Frandsen, organizator zdravstvene službe u Danskoj, ukazao je a naročitu ulogu praktičnog liječnika u unapređenju narodnog zdravlja. Prošle smo godine čuli prof. Parisota, koji nas nije samo podsjetio na Leona Bernarda, nego je pred nama stajao kao živi primjer postojanog radnika i borca za proširenje socijalno-medicinskih shvaćanja. On je s uspjehom povezao javnu zdravstvenu službu s nastavom na medicinskim školama.

Gledajući unazad ne bih želio govoriti o svom radu na polju socijalne medicine, nego bih radije kazao nekoliko riječi o okolnostima, pod kojima sam se razvijao, učio i radio, i o nekim ljudima, koji su na mene utjecali.

Kao student medicine živio sam u malom selu, u kojem nije bilo više od nekoliko stotina stanovnika, koji su s mukom obrađivali zemlju, zarađujući svakodnevni kruh. Ti su ljudi bili moji prvi i najbolji učitelji. Od njih sam naučio realistički gledati život, i oni su me prvi potakli da mislim na bezbroj faktora, koji utječu na zdravlje, a koji su povezani s toliko područja ljudske djelatnosti. U atmosferi tih radinih ljudi formirali su se moji pogledi, pa sam odlučio da postanem radnik na uzdizanju narodnog zdravlja. U to vrijeme u mojoj domovini nije bilo medicinskih škola, pa sam morao otići u inozemstvo, kako bih dobio medicinsku naobrazbu. Tako sam završio medicinu u Beču, na jednom od tada najboljih fakulteta na svijetu. Zahvaljujući djelovanju socijalnih radnika i nekih političara počelo je bivati sve jasnije, da medicina treba biti potpuno u službi naroda. Glas ovih pionira bio je još slab, ali je vrijeme pokazalo, da je sjeme, koje su oni posijali, urodilo plodom. Radništvo se je žestoko borilo za osnovne životne uvjete i bilo je željno znanja. Pučka sveučilišta, u kojima su radnici aktivno učestvovali, jasno su pokazivala svakome, tko je htio vidjeti, da zdravlje naroda nije briga samo liječnika nego i naroda kao cjeline. U to je vrijeme prof. Tandler držao na javnim skupovima govore o zdravlju, koje je uvjet za opstanak naprednog društva i pravo, koje pripada svakom čovjeku. Kasnije je on organizirao zdravstvenu službu grada Beča. To je primjer, koji je uspješnom djelatnošću pokazao, kako zdravstvena služba treba biti organizirana i kako bi se mnogo moglo učiniti za unapređenje narodnog zdravlja, kad bi se upotrebila javna sredstva.

Potkraj moga studija bilo je nekoliko drugih nastavnika, koji su zastupali ideje socijalne medicine i pokušali objasniti ne samo studentima medicine, nego i čitavoj javnosti, da je socijalna medicina medicina budućnosti. Od nekoliko stotina studenata, moram priznati, ova predavanja dra Telekyja slušali smo samo trojica. On mi je ostao u živom sjećanju kao prvi učitelj socijalne medicine iz vremena, kad se ona tek počela boriti za svoj opstanak. Bio sam sretan, što sam tada i u svojoj zemlji imao jednog velikog učitelja, prof. Milana Jovanović-Batuta. On je radio u Srbiji, a kasnije u Jugoslaviji. Nažalost, nije dovoljno poznat u svijetu. Brilljantnim stilom i dubokim poznavanjem života našeg naroda, on je ukazivao na to, da su

temeljito poznavanje zdravstvenih prilika naroda kao cjeline i suradnja zdravstvenih radnika s narodom prijeko potrebni za unapređivanje zdravlja naroda. Imajući ovo na umu, nije dovoljno samo liječiti one, koji se prijave bolesnima.

Prof. Jovanović-Batut je posvetio čitav svoj život radu. On je bio najsvjetliji primjer učitelja, koji je smatrao, da liječnik mora posvetiti više vremena proučavanju i prosvjeđivanju naroda nego bilo čemu drugom. Ta je ideja zapravo osnovna, koju je socijalna medicina prihvatila kao polaznu točku svoga djelovanja i kasnijeg uspjeha.

Dvadesetih godina ovog stoljeća počela se razvijati misao o potrebi međunarodne suradnje na polju javnog zdravstva. Zasluga za nastajanje i razvoj ove misli pripada i internacionalnim agencijama i ostalim organizacijama, među kojima Rockefellerova fondacija zauzima vidno mjesto. Primjeri te suradnje postali su moji novi učitelji. Ja sam proširivao svoje znanje i stjecao iskustvo na polju socijalne medicine na raznim sastancima, diskusijama i demonstracijama, te izmjenom liječnika i drugog zdravstvenog osoblja. U isto vrijeme, s pomoću suradnje socijalna medicina je napredovala i dobila pravo mjesto među ostalim znanostima. Uspostavljena je suradnja na raznim poljima, kao što je prehrana, socijalne bolesti, medicinska edukacija itd. To je mnogo pridonijelo rješavanju neobično složenih socijalno-medicinskih problema.

Uz pomoć suradnje, tog velikog učitelja moga života, upoznao sam mnoge strane zemlje i kontinente i postao sam još više svjestan, kako ekonomske i kulturne prilike utječu na zdravlje ljudi i kako je istinita osnovna ideja socijalne medicine, da rad na zdravstvenim problemima nije područje djelovanja samo liječnika, nego i čitavih grupa stručnjaka, inženjera, kemičara, odgojitelja, agronoma i veterinara, pa medicinskih sestara i tehničkog osoblja, i da naponi na polju socijalne medicine mogu biti uspješni samo u okviru takvog kolektivnog rada.

Upoznavajući prilike u drugim zemljama naučio sam i to, da se iskustva stečena u jednoj zemlji ne mogu bez daljnjega primijeniti u drugoj, već da je potreban ozbiljan i marljiv rad i temeljito poznavanje povijesti, socijalno-ekonomske strukture, običaja, psihologije i svih ostalih faktora okoline, koji utječu na oblikovanje ljudskoga bića.

Kad se sjetim prošlosti i mislim na današnji dan, koji je za me tako značajan, svijestan sam, da bih malo bio mogao postići na unapređenju socijalne medicine bez onih, čiju sam podršku imao u svom radu: bez mojih učitelja, bez pomoći moje domovine, bez međunarodne suradnje, a napose bez naroda, u kojem živim i čijem zdravlju sam posvetio sav svoj život. Nadalje moram odati priznanje svim svojim suradnicima, jer bez njihove pomoći malo bih postigao.

Dopustite mi, gospodine predsjedniče i gospodo delegati, da vam se još jedanput zahvalim na časti, koju mi iskazujete. Jedina mi je želja, da budem vrijedan te časti i obećajem, da ću ovo nekoliko godina aktivnog života, što preda mnom stoje, posvetiti, kao i do sada, našem zajedničkom cilju: unapređenje socijalne medicine.

Govor održan 13. svibnja 1955. u gradu Mexico na Osmom redovnom zasjedanju Svjetske zdravstvene organizacije. Profesoru Štamparu podijeljena je prigodom tog zasjedanja nagrada Leona Bernarda, najveće međunarodno priznanje za zasluge na polju socijalne medicine. Originalni engleski tekst tog govora objavljen je u *Chronicle of the World Health Organization*, 9 (1955) 203-206. Hrvatski prijevod štampan je u *Zdravstvenim novinama*, 8 (1955) 86, i u *Liječničkom vijesniku*, 77 (1955) 438-441.